

her (způsob hraní, tanec, hudba) a od roku 240 př. n. l. adaptace řeckých tragédií a komedií do latiny. Zajímavé jsou i uvedené důvody, proč Římané bez problémů přijali dramatické žánry od Řeků, kterými jsou mimo jiné teatrální povaha etnik obývajících severní Středomoří, zemědělský původ římského národa, jímž se vysvětluje inklinace k projevům povahy nábožensko-slavnostní, a v neposlední řadě i divadelní charakter římského náboženství (gesta, formule vyslovené striktně podle řádu v aktech). Další čtyři kapitoly jsou věnovány jednotlivým podžánrům s tímto uspořádáním: nejdříve je vyslovena teze vzniku, poté je každý typ podroben klasifikaci podle již zmíněných kritérií a před rozbohem děl jednotlivých autorů je nastíněn historický vývoj každého podžánru (překvapující je například paralela historického vývoje *palliaty* a *togaty*: Titinius je současníkem Plautovým a používá podobné lingvistické a metrické prostředky, Afranius se jako Terentius velmi inspiroje Menandrovými komedii, Atta je pouhým epigonem za úpadku *togaty* podobně jako Turpilius, autor *palliat*). Na konci každé kapitoly je uvedena bibliografie, významné studie, edice textů a jejich španělské překlady. Někdy jsou důležité studie uvedeny i zvláště za pojednáním o významných autorech. Souhrnná bibliografie je samozřejmě zařazena na konci knihy, ovšem s důrazem na literaturu vydanou v románských jazycích, což je pochopitelné s ohledem na to, že autoři věnovali publikaci svým kolegům a studentům. Nechybí ani seznam římských a řeckých autorů nejen divadelních her a současných badatelů citovaných v textu.

Knih *Comedia romana* je jedinečnou a komplexní studií, která se systematicky věnuje římské komedii jako samostatnému divadelnímu žánru, a to i z hlediska dramatického, aniž by opomíjela některé komické podžánry. Díky tomu, že jsou u každého typu komedie uvedeni všichni známí autoři, o nichž se nám zachovaly třeba jen nepatrné zmínky (což nemusí vypovídat o jejich důležitosti), je tato kniha výborným zdrojem informací i pro ty, kteří se římským divadlem zabývají.

Šárka Hurbánková

MAREČKOVÁ-ŠTOLCOVÁ, ELENA A KOLEKTIV. *LATINITAS MEDICA. Lexikon nejen lékařských sentencí, citátů a rčení*. Brno: Masarykova univerzita, 2009, 912 stran. ISBN 978-80-210-4758-7.

V minulém roce, v němž si Masarykova univerzita připomněla 90. výročí svého založení, se mezi publikacemi z univerzitního vydavatelství objevila kniha, která je jistě více než důstojnou reprezentantkou univerzální vzdělanosti, a to přestože jejím primárním zaměřením je lékařství. Jedná se o obsáhlou encyklopedickou sbírku, která mapuje nejružnější výroky a sentence dotýkající se lidského zdraví, v obecnější rovině potom lidské moudrosti, s příznačným názvem *Latinitas medica*. Na vzniku této knihy se podílel autorský tým latinských filologů působících na lékařských fakultách pod vedením docentky Eleny Marečkové-Štolcové.

Cílem autorů bylo vytvořit publikaci s širokým záběrem a praktickou využitelností, a proto se rozhodli soubor neomezit jen na lékařské a s lékařstvím spojené výroky a rčení, ale excerpovat i rčení zcela obecné povahy (označovaná také jako „okřídlená slova“) včetně ustálených slovních spojení. Všechny excerpty jsou přeloženy do češtiny, některé potom opatřeny dalším doplňujícím komentářem.

Autoři publikaci pojali jako dílo „slovníkového charakteru“ (s. 12), což znamená, že jednotlivé položky seřadili abecedně podle počátečních písmen vybraných výroků. Takovéto řazení může být vnímáno jako jistá slabina knihy, protože čtenáře zdánlivě „vrhá“ do bezbřehého oceánu excerptů, v nichž je obtížné neutonout, velký rozsah i nemožnost všechny výroky datovat a autorsky určit však znemožňuje řazení chronologické i autorské (i když přinejmenším u určitelných výroků by byl údaj obsahující např. století vzniku velmi vítaným, zvláště proto, že jednou z ambicí publikace je zachytit vývoj parafrázovaných sentencí: srov. s. 11). Další možností, jak soubor přehlednit, by bylo tematické rozčlenění, ať už na základě obsahové podobnosti sentencí nebo shodné původní žánrové či oborové příslušnosti excerptovaných děl. Ani takové kritérium by ovšem neposkytlo

jednoznačnou bázi klasifikace, proto je abecední řazení odůvodněné. Absenci tematické klasifikace navíc do značné míry vyvažují závěrečné rejstříky v sentencích obsažených latinských slov (s. 817–860) i jejich českých ekvivalentů (s. 861–904), stejně jako důsledné číslování sentencí umožňující vzájemné odkazy, které současně podněcují aktivní přístup čtenáře k souboru.

Odlišností od běžných slovníkových a encyklopedických publikací jsou kritéria zvolená pro zařazení jednotlivých výroků do souboru, jsou totiž do jisté míry a přiznaně subjektivní (jako např. kritérium prospěšnosti, praktičnosti či aktualizacího potenciálu, dále viz s. 10). Tento přístup má pro čtenáře význam v tom, že mu umožňuje vnímat jak motivaci autorů, tak i naplnění svých vlastních očekávání.

Zvláštní pozornost si zaslouží překlady latinských veršů, jichž se ujala Dana Svobodová. Tato autorka několika mimořádných překladů latinských děl (proslulá je zejména milostná poezie Ovidia či Catulla nebo Horatiova *Ars poetica*) zde naplno využila své dosavadní zkušenosti a dokázala, že i tak krátký literární útvar, jakým je dvojverší, a někdy dokonce jen osamělý verš, nadto nezřídka vytržený z kontextu, lze převést do češtiny s lehkostí, ale současně věrně, a to z hlediska zachování pointy i dodržení metrického schematu. Každý, kdo měl možnost poznat specifika latinského metrického systému, ví, že vytvořit adekvátní překlad je velmi obtížné, a mnohem těžší, když se má myšlenka „vtěsnat“ do omezeného rozsahu. Veršované překlady dávají celé publikaci další velmi podstatný rozměr, který daleko překračuje hranice původně zamýšlené odborné lékařské publikace, rozměr literárního díla.

Slušivá grafická podoba děl z publikace právem ozdobu mnoha knihoven, za autory však doufám, že bude mnohem více každodenním průvodcem jejich majitelů, což jistě nejlépe vyváží ohromné usilí, které autorský tým musel jak při excerpování adekvátních sentencí, tak při jejich dalším zpracování vynaložit.

Katarina Petrovičová*

* Recenze je součástí řešení výzkumného záměru MSM 0021622435 „Středisko pro interdisciplinární výzkum starých jazyků a starších fází jazyků moderních“, řešeného na Ústavu klasických studií Filozofické fakulty Masarykovy Univerzity.

MATYSZAK, PHILIP – BERRYOVÁ, JOANNE. *Životy Římanů*. Praha: Mladá Fronta, 2009, 304 stran. ISBN 978–80–204–1958–3.

Kniha Philipa Matyszaka a Joanne Berryové *Životy Římanů* upoutá čtenáře na první pohled bohatými ilustracemi, pestrobarevným zpracováním i poněkud skandalizujícími podtituly. Jak už název napovídá, římské dějiny jsou zde čtenáři předkládány prostřednictvím životů obyvatel tohoto starověkého státu. Celkem sto životopisů má demonstrovat vývoj od mytického založení Říma roku 753 př. n. l. do sesazení Romula Augustula roku 476 n. l. (tedy v období přímo učebnicově vymezeného trvání římské říše). V předmluvě autoři uvádí, že: „Tato kniha načrtává obraz jednoho národa přes individuální životy jeho občanů“ (s. 9). Je tak zřejmé, že nelze očekávat žádný ucelený výklad o dějinách římské společnosti. Autoři svým čtenářům vkládají do ruky pomůcku, díky níž si mohou udělat představu o životech lidí, kteří se věnovali různým činnostem, žili v různých dobách a jež spojovalo římské občanství.

Za základní nedostatek této na první pohled poutavé publikace považují skutečnost, že autoři ani v úvodu ani v žádné další části knihy nepřibližují metodu, kterou při sestavování knihy použili. Jediné, co lze z úvodního textu vyčíst, je toto prohlášení: „... těchto sto životů bylo vybráno, aby vyjádřily, co znamenalo být Římanem. Od pastevců k císařům reflektujícím mikrokosmos desítek generací, jejichž životy a zkušenosti ve svém celku vytvořily drama toho, co bývalo starověkým Římem“ (s. 11). Ani při hlubším prozkoumání všech životopisů čtenář nepřijde na to, podle jakého kritéria byly jednotlivé osobnosti vybírány. Vypisoval si autor zajímavé příběhy a pak z nich vybral